

Nr 9/1968-69.

STORA UTSKOTTETS betänkande nr 9/1968-69 med anledning av landstingsmannen Alarik Häggblom m.fl:s lagmotion med förslag till landskapslag angående ändring av landskapslagen om rätt att idka näring i landskapet Åland. (Motion nr 15/1968).

Landstinget som i ärendet fått mottaga lagutskottets betänkande Nr 9/1968-69, har däröver inbegärt stora utskottets utlåtande.

Efter ärendets behandling får stora utskottet vördsamt anföra följande.

Väsentliga delar av näringslagen grundar sig på de principer självstyrelselagen stadgar för näringsutövande i landskapet. Självstyrelselagen normerar i dessa avseenden därför näringslagens utformning såtillvida, att näringslagens stadganden endast får återspegla självstyrelselagens grundregler för näringsidkande. Och bland dessa grundregler utgör det i 4 § självstyrelselagen stadgade nationalitetsskyddet ett av de väsentligaste.

Definitionen av begreppet näring.

Inom såväl den äldre som senare doktrinen har med begreppet näring alltid förståtts en "fortsatt verksamhet, som avser ekonomiskt förvärv". Denna definition, som även återfinnes i 1 § 1 mom. näringslagen, måste därför anses vara vedertagen och oomtvistad. Detta gäller även för rikets del, oaktat en direkt definition icke ingår i rikets lag. Å andra sidan följer härav att den, som blott begagnar sig av ett visst erbjudet tillfälle till förvärv, icke idkar någon näring. Enligt det av lagutskottet framförda exemplet kan därför den, som en enstaka gång säljer sin bil icke betraktas som näringsutövare.

Mot bakgrunden härav måste motionärernas frågeställning om innebörder av ordet "fortsatt" icke anses gälla, huruvida näringsbegreppet som sådant förutsätter ett fortsatt handlande eller ej, utan vilka kännetecken en handling skall ha, för att kunna betraktas som fortsatt.

Näring och tillfälligt förvärv.

Om än samstämmighet råder om att näring alltid innebär ett fortsatt handlande, så ligger svårigheten i att bedöma, när en handling skall betraktas som fortsatt, när tillfällig. Är handlingen fortgående, föreligger alltså ett näringsutövande.

Men redan en enda förvärvshandling kan under vissa omständigheter bedömas som näringsutövande. Detta är fallet, då av handlingen framgår att en upprepning är avsedd. Kan det därför av omständigheterna fastslås, att avsikten går ut på en fortsatt verksamhet, är fråga om näringsutövande, även om en upprepning ännu icke skett eller kanske ej alls kommer

till stånd. Ingår den tillfälliga förvärvshandlingen som ett led i en fortsatt verksamhet bör näringsutövande likaså anses föreligga. Om sålunda ett utom landskapet etablerat byggnadsföretag utför en viss entreprenad i landskapet, måste den här skedda förvärvshandlingen innebära näringsutövande, då den som ett led ingår i den näring företaget eljest bedriver.

Nationalitetsskyddet och näringsfrihetens grundsats.

I 3 § näringslagen har intagits det i 4 § självstyrelselagen stadgade nationalitetsskyddet på näringarnas område. Enligt 4 § 5 mom. självstyrelselagen, som motsvaras av 4 § näringslagen, kan en icke-åländsk person, antingen fysisk eller juridisk, endast med av landskapsstyrelsen i varje särskilt fall lämnat tillstånd idka sådan näring, för vars utövande fordras annälan eller tillstånd. Sålunda täcker nationalitetsskyddet alla viktigare näringar. Utanför skyddet stannar endast de fria näringarna av självförsörjningskaraktär. På grund av nationalitetsskyddet har landskapet även enligt 13 § 1 mom. 9 punkten självstyrelselagen förbehållits lagstiftningsrätten rörande näring, för vars utövande enligt lag erfordras annälan eller tillstånd, och näring till självförsörjning, med iakttagande av näringsfrihetens grundsats. Detsamma gäller uppdelningen i fria och reglementerade näringar. Undantagen är härvid i 11 § 2 mom. avsedd näringsrätt, vars reglering förbehållits rikets lagstiftande organ.

Då icke-ålänningar sålunda kan utöva anmälningspliktiga och reglementerade näringar i landskapet endast med landskapsstyrelsens särskilt prövade tillstånd, innebär detta, att nationalitetsskyddet givits företräde framom näringsfrihetens grundsats. Avgörande för bedömningen av detta inbördesförhållande är uppfattningen av begreppet näringsfrihetens grundsats i självstyrelselagens mening.

Vid jämförelse av 13 § 1 mom. 9 punkten med 4 § självstyrelselagen skulle genom uteslutning som resultat erhållas, att näringsfrihetens grundsats komme att omfatta endast de till självförsörjning avsedda näringar, som utan annälan eller tillstånd får utövas av envar, - även - om vederbörande icke åtnjuter åländsk hembygdsrätt eller under fem år utan avbrott haft sitt egentliga bo och hemvist i landskapet.

I fråga om nationalitetsskyddets förverkligande gör självstyrelselagen ingen åtskillnad mellan anmälningspliktiga och reglementerade näringar. På grund härav och med beaktande av självstyrelselagens begränsning av näringsfrihetens grundsats, är nationalitetsskyddet för vardera näringsgruppens del förverkligat på samma sätt. I den praxis, som tillämpats vid beviljande av dispenser, har de särskilda begränsningar och villkor

som kunna uppställas för de reglementerade näringarnalikväl icke ansetts vara tillämpliga på de endast anmälningspliktiga näringarna. Härigenom har nationalitetsskyddet beträffande de anmälningspliktiga näringarna blivit lidande. Med beaktande av landskapets självständiga rätt till näringarnas reglementerande, förtjänar det framhållas, att det avsedda nationalitetsskyddet naturligtvis kunde förverkligas genom reglementering av vissa fria näringar. Att enbart för nationalitetsskyddets skull reglementera en näring, som icke annars vore i behov därav, synes emellertid mindre ändamålsenligt. I nationalitetsskyddshänseende bör nämligen de båda näringsgrupperna direkt kunna jämföras. Då nationalitetsskyddet även beträffande de anmälningspliktiga näringarna i självstyrelselagen givits obetingad prioritet framom näringsfrihetens grundsats, t.o.m. upp till ett direkt förhinder av näringsutövning, torde denna jämförelse ej heller kunna anses strida mot självstyrelselagen.

Ehuru grundregeln är den, att endast personer med åländsk hembygdsrätt äger idka näring i landskapet föreligger då och då ett direkt behov av att kunna anlita t.ex. främmande specialistföretag på områden där landskapets näringsliv för närvarande saknar egna resurser. Då det härvid samtidigt ofta rör sig om inkallande av ett främmande företags egna arbetare i större eller mindre omfattning, kan följden ur nationalitetssynpunkt lätt bli oförsvarlig, ifall landskapsstyrelsen ifråga omen anmälningspliktig fri näring vid beviljande av dispens vore tvungen efter en enda prövning en gång för alla ge avkall på det framtida nationalitetsskyddet. Både landskapets och den främmande företagarens intressen kunde här bäst tillgodoses, ifall landskapet skulle bibehållas sin nationalitetsskyddsprövning för framtiden, medan företagaren å sin sida kunde få utföra den entreprenad eller det arbete han önskade, vilket måhända eljest kunde gå honom förbi.

I praktiken har även de flesta icke-åländska företagare velat få dispens endast för den tillfälliga uppgift de åtagit sig. Att landskapsstyrelsen vid handläggningen av en dylik tillfällig dispensansökan bleve tvungen till en mer vidsträckt prövning av nationalitetsskyddet än vad sökandens anhållan förutsätter, kunde, med beaktande av den eventuella negativa konsekvensen för sökanden, närmast betraktas som ett på konstgjort sätt främmanat intrång på näringsfrihetens grundsats. Det torde närmast vara denna situation motionärerna haft för ögonen till grund för sitt ändringsförslag rörande 4 § näringslagen.

Självfallet skall en näringsidkare tryggas vid den rätt näringsfrihetens grundsats tillförsäkrar honom. Men denna rätt är givetvis för näringsutövaren dispositiv i den meningen, att det ankommer på honom själv

att avgöra, i vilken utsträckning han önskar åberopa näringsfriheten. Så länge näringsidkaren får utöva en näring i den omfattning han önskar, sker inget åsidosättande av näringsfrihetens grundsats.

Starka sakskaäl talar sålunda för att det av motionärerna framställda ändringsförslaget genomföres utan vidare dröjsmål. Främst gäller detta det nya 2 mom. under 4 §. Däremot synes det föreslagna 3 mom. i samma paragraf anknyta till frågeställningar utöver lagändringens huvudsyfte, varför stora utskottet anser att detta moment nu kan utgå. Likaså föreslås 1 § 2 mom. med tidigare i betänkandet anförd motivering struket.

De i 9 § föreslagna ändringarna och tilläggen, ifråga om vilka Landstinget enligt 13 § 1 mom. 9 punkten självstyrelselagen tillkommer lagstiftningsbehörighet, har utskottet omfattat oförändrade, då de bör anses erforderliga för klarläggande av näringsidkares anmälningsskyldighet i landskapet.

Slutligen önskar utskottet framhålla betydelsen av att landskapsstyrelsen skulle föra register över alla näringsidkare i landskapet, vilket vore av vikt för den kommande näringspolitiska avdelningens arbete. De fortgående uppgifterna till näringsregistret kunde lämpligen erhållas i samband med de årsrapporter över nyanmälda och upphörda näringar polisdistrikten uppgör för andra ändamål.

Med hänvisning till det ovan anförda får stora utskottet förtydligt föreslå

att Landstinget måtte antaga det i lagmotionen nr 15/1968 ingående lagförslaget sålydande:

L a n d s k a p s l a g

angående ändring av landskapslagen om rätt att idka näring i landskapet Åland.

I enlighet med Ålandslandstings beslut ändras 9 och 10 §§ landskapslagen den 10 april 1957 om rätt att idka näring i landskapet Åland (11/57) samt fogas till lagens 4 § ett nytt 2 moment såsom följer:

4 §.

Därest i 1 mom. avsett tillstånd sökes enbart för genomförande av viss, till sin omfattning bestämd uppgift, upphör beviljat tillstånd att gälla sedan denna uppgift slutförts.

9 §.

Näringsidkare, som inrättar avdelning eller filial på annan ort än den, där hans huvudrörelse är belägen, skall anmäla härom hos veder-

börande myndighet på den ort, där avdelningen eller filialen förlagts, och tillika uppgiva vem som kommer att förestå denna rörelse samt var huvudrörelsen bedrivs. Lag samma vare, där den, som icke är bosatt på Åland, härstädes inrättar avdelning eller filial av sin utom landskapet bedrivna näringsrörelse.

Därest näringsidkare, som gjort näringsanmälan på ort utom landskapet, utsträcker sin näringsverksamhet till landskapet sålunda, att vara eller tjänst, för vilken han betingar sig ersättning, till en väsentlig del produceras inom landskapet, men egentlig avdelning eller filial likväl icke inrättas, är han skyldig att göra näringsanmälan hos vederbörande myndighet på den ort, där verksamheten inom landskapet huvudsakligen bedrivs.

Utom landskapet bosatt idkare av sjöfart eller lufttrafik vare berättigad att utan i denna lag avsedd näringsanmälan driva dylik trafik mellan ort inom landskapet och andra orter. Samma rätt tillkommer även utom landskapet bosatt idkare av automobiltrafik, såvitt fråga är om tillfällig transport av personer till landskapet och vidarebefordran av dem inom landskapet eller om tillfällig transport av last till en enda mottagare och till bestämd lossningsplats i landskapet.

Skall näringsrörelse förestås av annan än den, vilken anmäls såsom rörelsens innehavare eller föreståndare, bör anmälan göras därom på sätt tidigare är sagt.

Beträffande skyldighet för rörelsens föreståndare att på rörelsens vägnar svara i rättegång, som föranledes av rörelsen, gäller vad därom i rikslagstiftningen är stadgat.

10 §.

Den, som upphör med utövande av näring i landskapet, bör hos den i 6 § omförmälda myndigheten därom göra skriftlig anmälan.

Mariehamn den 14 december 1968.

På stora utskottets vägnar:

Albin Johansson
ordförande

./ Erik Rask
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Albin Johansson, viceordföranden Alarik Häggblom, ledamöterna Gustav Adolf Boman, Olof M. Jansson (delvis), Sven Friberg, Carl Karlsson, Börje Hagström, Georg Wideman, Sven Lemberg och Erik Lundqvist samt ersättarna Gunnar Häggblom (delvis) och Peder Söderström (delvis).

Ålands landstings

beslut

om antagande av

Varföreläggning

angående ändring av landskapslagen om rätt att idka näring i
landskapet Åland.

I enlighet med Ålands landstings beslut ändras 9 och 10 §§
landskapslagen den 10 april 1957 om rätt att idka näring i land-
skapet Åland (11/57) samt fogas till lagens 4 § ett nytt 2 moment
såsom följer:

4 §.

Har tillstånd beviljats på grund av ansökan, som gäller viss
till sin omfattning bestämd uppgift, upphör tillståndet att gälla
sedan denna uppgift slutförts.

9 §.

Näringsidkare, som inrättar avdelning eller filial på annan
ort än den där hans huvudrörelse är belägen, skall anmäla här-
om hos vederbörande myndighet på den ort där avdelningen eller
filialen förlagts och tillika uppgiva var som kommer att före-
stå denna rörelse samt var huvudrörelsen bedrivs. Lag samma va-
re, där den, som icke är bosatt på Åland, härstädes inrättar av-
delning eller filial av sin utom landskapet bedrivna näringsrö-
relse.

Därest näringsidkare, som gjort näringsanmälan på ort utom
landskapet, utsträcker sin näringsverksamhet till landskapet så-
lunda, att vara eller tjänst, för vilken han betingar sig ersätt-